

dicat : *Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus, et ipse clamans dixit, etc.* et infra : *In his omnibus inter nos, et vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Ergo illa locutio fiebat inter loca valde distantia. Certe nullus audeat affirmare quod anima illius divitis esset in eodem loco in quo anima Abrahamæ, et indistans ab illo, ut ei loqueretur; alias in ipso sinu Abrahamæ esset anima damnata, et cruciata tormentis æternis; et inter flammam, quod totum non erat in sinu Abrahamæ: ergo non solum ut probabilius, sed ut certissimum tenendum est inter spiritus distantes posse intervenire locutionem. Quoad secundam vero partem solutionis contradicit Suarez universæ philosophiæ, et veritati, et sibimet ipsi in loco citato metaphysicæ, ubi illud principium philosophicum explicat, quod nihil possit agere in distans, quin agat in propinquum. Nec est aliquo modo intelligibile quod ab aliqua virtute egrediatur operatio, et effectus, ubi talis virtus non est: ergo quando primo, et per se operatur effectus, exit ab illa virtute in illa parte, et loco ubi est, non autem ubi non est, nec per suam substantiam, nec per suam virtutem. Unde etiam immensitatem Dei ex eo probamus, et probavit S. Paulus Actorum xvii, quia operatur in omni re. Si autem posset operari ubi non est, careremus fundamento ad ponendum Deum ubique, quia operatur ubique, cum posset operari ubi non esset, nec per se, nec per suam virtutem. Si vero Angelus distans immittit speciem, et illa debet transire per medium, currunt difficultates attacktæ, quomodo qualitas spiritualis per medium transeat; quæ ponderatæ sunt,

nec caret suo pondere, quod si ipse Suarez renuit concedere quod Angelus motu discreto transeat sine medio ad locum distantem, quomodo concedit quod sine medio producit aliquid in loco distante? Et tamen in hoc quod moveatur Angelus de uno loco ad alium sine medio, ponimus nos quod hoc ipso quod operatur Angelus in loco distante, ibi ponitur, et desinit esse in loco, ubi erat: dicendo autem quod operatur speciem in Angelo distante, dicitur quod ipso remanente ubi erat distans, operatur speciem in loco distante ubi non est, quod non potest intelligi.

XI. Denique, adhuc in ista sententia non salvatur sufficienter ratio secreti, quia illa species, vel lumen, aut quodcumque sit quod Angelus producit, in mente alterius est aliquid ordinis naturalis cum producat virtute naturali Angeli, et præsertim quando locutio non est de rebus supernaturalibus, et non est ipsa libera cogitatio cordis, sed effectus illius ad extra, utpote receptus in alio subjecto, qui necessario recipitur in intellectu Angeli. Nec est futurum contingens, quia de facto producit in rerum natura: ergo non occultatur aliis Angelis, quia nec est futurum, nec actus liber, nec aliquid supernaturale. Continetur ergo intra objecta naturaliter cognoscibilia a quocumque Angelo, nec est magis occulta ab aliorum mentibus, quia imprimatur, et subjectatur in intellectu audientis, quam si esset qualitas producta, et remanens in intellectu loquentis, sicut ponunt aliæ sententiæ, quas tamen Suarez non admittit, sed impugnat eos qui ponunt fieri locutionem per signa existentia in ipso Angelo loquente. Et præterea, quia unus Angelus naturaliter cognoscit species a Deo infusas, et innatas in altero Angelo: cur ergo

non cognoscet illam quæ ab alio Angelo producit? Unde D. Thomas quæst. viii de veritate, art. xiii, fatetur species, quæ sunt in intellectu unius Angeli, omnibus aliis esse notas, non tamen usum, et exercitium earum liberum.

Respondet Suarez ubi supra numero xxvi, alios Angelos non cognoscere species, quæ fiunt a loquente in audiente, quia ipsi non habent a principio species innatas actuum liberorum, et consequenter neque illarum specierum. Cæterum præterquam quod oppositum expresse tenet D. Thomas quæstione ix de veritate, articulo iv ad xi, ut postea ponderabimus, tamen hoc dato quod de actibus ipsis liberis Angeli non habeant species innatas, quia morales, et liberi actus sunt, tamen de ipsis speciebus quas Angelus loquens imprimit audienti, quare non habebunt alii Angeli species innatas, cum tales species neque sint aliquid supernaturale, neque futurum contingens, neque actus liber formaliter, sed effectus productus ad extra? Qui non minus debet esse manifestus quam motus Angeli vel corpus ab eo assumptum, vel aliquis alius effectus ab extra productus. Et quod semper facit vim in hac parte, est id quod ponderatum est, quomodo qualitas significativa proprii conceptus posita in ipso loquente non salvaret secretum, quia omnibus nota est sive naturaliter significet, sive ex impositione? Et impressa, seu translata ad ipsum audientem, sive sit species, sive alia qualitas representans hoc ipso est occulta aliis, cum nec sit supernaturalis nec futurum contingens, neque actus liber. Fateor me non intelligere.

RESOLUTIO EX MENTE DIVI THOMÆ.

XII. Visis tot difficultatibus, qui-

bus aliæ sententiæ scatent, nec ab illis se possunt expedire, eligimus ut probabilior in re tam obscura sententiam D. Thomæ locis statim citandis, Cajetani, et aliorum discipulorum ejus, quam etiam sequitur Vasquez hic disputatione cxxi, capite xi, et Arrubal disputatione clxxi, capite iii, videlicet Angelos manifestare secreta cordis sui per ipsos conceptus, quos formant ut ordinatos ad illum, vel ad illos, quibus loqui volunt, quia hoc ipso manet ille conceptus, et secretum objectum proportionatum speciei, quam habet Angelus audiens de natura talium actuum, et conceptuum: connaturaliter enim quicumque Angelus habet speciem innatam de natura, et quidditate ipsorum conceptuum, et actuum liberorum: sed tamen exercitium, et productio actualis talium actuum latet alios Angelos propter moralitatem, et indifferentiam, quæ procedunt a libero arbitrio; sicut latent futura contingentia, quia sunt in indifferentia causarum. Unde si ipse cogitans tollat hanc moralitatem, et indifferentiam, determinando, seu ordinando istum conceptum ad alium, quasi ad ipsum pertinentem, hoc ipso redditur pertinens ad cognoscibilitatem eorum quæ sunt propria alterius, et intra spheram objecti sui existit, hoc ipso potest illud cognoscere.

XIII. Mens ergo D. Thomæ manifestissima est, quod Angelus per ordinationem sui conceptus a alium, manifestet ipsum; quæ manifestatio est locutio, non autem per aliquid quod infundat, seu ponat in Angelo audiente. Constat manifeste ex his quæ docet quæstione ix de veritate, articulo iv, ubi solutione ad ix inquit, quod: « Ipsa ordinatio cogitationis ad alterum exterior locutio in Angelis dicitur. » Et ad undecimum inquit quod: « Angelus co-

gitationem alterius cognoscit per speciem innatam, per quam alium Angelum cognoscit, quia per eandem cognoscit omne quod cognoscit in alio Angelo. Unde quam cito Angelus se ordinat ad alium Angelum secundum actum alicujus formæ, ille Angelus cognoscit cogitationem ejus. » Et idem prorsus docet in hac quæstione CVII, articulo primo, et articulo secundo, sicut dictum est, inquit : « Angelum loqui Angelo, nihil est aliud quam conceptum suum ordinare ad hoc ut ei innotescat per propriam voluntatem. » Videndus est etiam in II, distinctione XI, in secunda parte textus, quæstione I, articulo III ad IV : « Quam cito, inquit, unus Angelus ordinat locutionem suam ad alterum, efficitur locutio ejus de pertinentibus ad illum; et ita ab eo cognoscitur. » Et solutione ad secundum : « Non exigitur, inquit, aliquod medium per quod deferatur locutio unius ad alterum, sed sufficit ad hoc solus ordo intentionis unius ad manifestandum alteri. » Et denique, quod in Angelo audiente nihil ponatur a loquente, expresse dicit quæstione citata de veritate, in articulo V ad II : « Angelus, inquit, loquens nihil facit in Angelo cui loquitur, sed fit aliquid in Angelo ipso loquente, et ex hoc ab alio cognoscitur modo prius dicto. Unde non oportet etiam quod loquens aliquid infundat ei cui loquitur. » Et idem docet solutione ad quintum.

XIV. Cum ex prædictis locis tam manifesta sit mens D. Thomæ, laborat nihilominus p. Suarez, et conatur nobis persuadere esse expressam sententiam D. Thomæ eam, quam ipse docet de locutione unius Angeli ad alterum per impressionem alicujus speciei, vel similis qualitatis in mente audientis, eo quod in hac quæstione CVII, articulo I ad III, inquit, quod : « Sicut

sensus movetur a sensibili, ita intellectus movetur ab intelligibili. Sicut ergo per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angeli ad attendendum. » Constat autem quod signum sensibile immittit speciem in sensum audientis : ergo etiam signum intelligibile excitat mentem audientis tamquam objectum motivum : objectum autem movet immittendo speciem, nec alio modo excitare potest. Illa autem ordinatio, qua voluntas Angeli ordinat istum conceptum erga alterum, nihil ponit in prædicto conceptu, nisi extrinsecam denominationem, quæ utique non potest excitare mentem alterius Angeli, nec ad id habet virtutem intelligibilem.

XV. Fortius posset aliquis divertere mentem D. Thomæ ad aliam sententiam supra relatam de locutione Angeli, non solum per ordinationem conceptuum, sed per exhibitionem signi naturaliter cogniti ab altero Angelo : dicit enim sic loco citato ex secundo sententiarum : « In Angelis interior conceptus mentis libero arbitrio subjacens ab alio videri non potest : quando ergo speciem conceptam ordinat ut manifestandam alteri, dicitur verbum cordis ; quando vero coordinatam alicui eorum, quæ unus Angelus in alio naturaliter videre potest, illud naturaliter cognoscibile fit signum expressivum interioris conceptus, et talis expressio vocatur locutio, non quidem vocalis, sed intellectualibus signis expressa. » Et in II ad Annibaldum distinctione X, quæstione unica, articulo IV inquit, quod : « Sicut ad enuntiandum ea quæ in nobis ab alio videri non possunt utimur his quæ in nobis ab alio possunt cognosci, sicut vocibus, vel quibuslibet sensibilibus signis, ita

Angeli per ea quæ unus de alio cognoscere potest naturaliter suos invicem sibi nuntiant conceptus. » Et denique I ad Corinthios XIII, lectione I, exponens illud Apostoli : *Si linguis hominum loquar, et Angelorum*, inquit, quod : « In quolibet Angelo est aliquid quod naturaliter ab altero Angelo cognoscitur : dum ergo id quod est naturaliter notum proponitur ut signum ejus quod est ignotum, manifestatur occultum, et talis manifestatio dicitur locutio ad similitudinem hominum, qui occulta cordium manifestant aliis per voces sensibiles, aut per quodcumque aliud corporale exterius apprens. » Quæ loca satis urgentia videntur ad sustinendum secundum D. Thomam illam sententiam de locutione per signa ; si quidem condistinguit ordinationem conceptuum ab istis signis per quæ exprimuntur.

XVI. Nihilominus sententia D. Thomæ manifesta est ex auctoritatibus supra adductis. Et ad instantiam patris Suarez respondetur quod virtus illa intelligibilis per quam dicitur excitari mens Angeli ad attendendum, non est impressio speciei in mente Angeli cum in sententia D. Thomæ supra quæstione LV, articulo II, ex Augustino, et Dionysio, Angeli non acquirant species a rebus, sed infusas habeant a Deo a principio suæ creationis. Unde quodcumque fit aliquid objectum de novo, non dicitur excitari Angelum a tali objecto, per immissionem alicujus speciei, sed per hoc solum quod objectum sic positum in rerum natura manet proportionatum, et habile, ut intelligatur ab Angelo, utpote ad se pertinens, et intra sphaeram suæ cognoscibilitatis contentum. Et comparatio illa facta a D. Thoma de signo sensibili movendi, non est quantum ad modum movendi, et excitandi, quasi utro-

bique fiat eodem modo, scilicet per immissionem specierum, sed quantum ad effectum ipsum excitandi, quia utrobique excitatio ab objecto proposito, non tamen utrobique specierum emissio. Nec alia excitatio ponenda est, sicut nec ponitur alia in objectis, quæ quotidie de novo producuntur, et antea non intelligebantur ab Angelo, quia futura erant, modo autem intelliguntur quia de facto sunt, et ipsum de facto produci reddit objectum habile, et proportionatum ut cognoscatur ab Angelo, et per hoc ipsum excitatur ab objecto noviter producto, non autem per impressionem speciei ab objecto ipso immutatur. Similiter ergo ordinatio ipsa conceptus ad alterum est virtus intelligibilis, qua redditur illi proportionatus, et coaptatus, perinde ac sic tunc de novo produceretur in ordine ad istum Angelum ad quem nunc ordinatur, et hoc ipsum excitat Angelum ad attendendum : sic enim explicavit D. Thomas hanc excitativam virtutem in hac quæstione CVII, articulo I ad II, dicens quod : « Angelus ordinat per voluntatem conceptum suum ad alterius manifestationem, et sic lingua Angelorum metaphoricè dicitur ipsa virtus Angeli qua conceptum suum manifestat. » Hæc est ergo virtus intelligibilis excitativa, scilicet illa, qua manifestat suum conceptum ordinando ad alterum, et proportionando illi. Quod tandem expressit D. Thomas loco citato ad Annibaldum, articulo IV ad III, ubi inquit quod : « Quando aliquis Angelus ad alium convertitur ut eum alloquatur, ipsa conversio ab alio Angelo cognoscitur tamquam ad se pertinens, nec est ibi aliqua excitatio necessaria. » Non ergo datur excitatio per impressionem speciei, sed per ipsam conversionem, et ordinationem ad alterum, quæ reddit objectum illi coap-

tatum, et ad ipsum pertinens, quod est ei manifestari. Quod vero dicitur hoc solum ponere extrinsecam denominationem in conceptu, infra in solutionibus argumentorum ostendemus quid realitatis hoc habeat, vel quid sufficiat, ut conceptus manifestabilis, et proportionatus reddatur audienti.

XVII. Ad ea vero quæ ex D. Thoma afferuntur pro stabiliendis illis signis superadditis pro locutione Angelorum, dicimus non poni a D. Thoma talia signa, quæ sint qualitates de novo productæ, sed dicitur coordinatio conceptus ad aliquid quod Angelus naturaliter cognoscere potest in alio in quantum ille conceptus posita tali ordinatione redditur ita cognoscibilis, et manifestus sicut ipsa substantia, et potentia Angeli quæ naturaliter sunt cognita alteri, et per eandem speciem, qua cognoscit Angelus audiens ipsam substantiam, et potentias Angeli loquentis per eandem cognoscit omne quod in altero Angelo cognoscibile est naturaliter, et redditur pertinens ad hoc universum, vel ad Angelum cui loquitur; cum autem cogitatio cordis ratione suæ moralitatis sit occulta alteri Angelo, per hoc solum quod ordinatur ad alterum Angelum, moralitas illa non obstat, quia illa cogitatio hoc ipso quod ordinatur ad alterum, redditur de pertinentibus ad eum; atque adeo proportionatur illi, ut pertinens ad ejus spheram, et ordinem, et sic redditur illa cogitatio eodem modo cognoscibilis ab eo ad quem dirigitur, et in eadem linea, ac si moralis non esset, sed sicut cognoscitur ipsa substantia, et potentia, et species, seu habitus, ita cognoscitur illa cogitatio, quia per hoc quod ordinatur ad alterum, pertinet ad eum, et fit respectu ejus, sicut unum ex istis; et sic dicitur coordinari his, quæ naturaliter sunt

cognita, quasi ejusdem proportionis cum illis ut intelligatur ab Angelo, eo quod per eandem speciem, qua cognoscit naturam, et potentias Angeli loquentis cognoscit illas cogitationes, quando sic coordinatur a loquente, quod pertinent ad ipsum audientem, manent enim coordinatæ his quæ Angelus naturaliter cognoscit. Quæ est expressa solutio D. Thomæ, quæstione ix de veritate citata, art. iv ad xi, ubi inquit quod: « Unus Angelus cogitationem alterius cognoscit per speciem innatam perquam alium Angelum cognoscit, quia per eandem cognoscit omne quod cognoscit in alio Angelo. Unde quam cito Angelus se ordinat ad alium Angelum secundum actum alicujus formæ, ille Angelus cognoscit ejus cogitationem, et hoc dependet ex voluntate Angeli. » Cui addit D. Thomas in illis ipsis locis ex secundo sententiarum quod: « Quam cito unus Angelus ordinat locutionem suam ad alterum, efficitur locutio ejus de pertinentibus ad illum, et ita ab eo cognoscitur. » Quæ loca statim iterum ponderabimus.

XVIII. Quare cum apud D. Thomam non detur particularis species de cogitationibus cordis distincta ab ea, qua cognoscuntur res naturales Angeli, ut substantia, potentia, habitus, seu species, et cogitatio cordis impediatur representari alii Angelo per speciem istorum naturalium, quousque sit illa cogitatio ordinata ad talem Angelum, et reddatur quasi unum de pertinentibus ad se, ideo talis cogitatio posita hac ordinatione coordinatur his quæ Angelus naturaliter cognoscit, id est, respectu ipsius ad quem dirigitur, fit ita proportionata, et debita cognitio istius cogitationis ad se directæ, sicut aliæ res naturales, quæ in ipso Angelo cognoscitur, utpote jam ad se pertinens; et sic coordi-

nata, et coaptata ipsis aliis rebus quæ naturaliter cognoscibiles sunt. Unde signanter D. Thomas non ponit signa aliqua determinata, et imposita ad significandum istos conceptus, sicut ponit alia sententia, sed quodecumque naturaliter notum in ipso Angelo loquente ponit pro signo, quatenus illi coordinatur illa cogitatio per hoc quod dirigitur ad audientem, et per talem directionem fit sicut unum ex naturaliter cognitis, illique coordinatur, et coaptatur, ita ut per speciem qua illud naturaliter notum attingitur, etiam cogitatio sic ordinata attingitur. Et hoc sensu illud naturaliter notum dicitur esse signum cogitationis, quatenus per speciem ejus manifestatur; et sic coordinari illi, manifestatio ejus fuit, non productio qualitatum ad significandum conceptus impositarum, quas D. Thomas nec leviter agnovit.

XIX. Ratio ergo hujus resolutionis D. Thomæ sumitur, tum ex impugnatione aliarum sententiarum, et modorum explicandi, qui insufficientes sunt, tum ex eo quod in isto modo dicendi omnes illæ conditiones requisitæ ad locutionem inter Angelos convenientius salvantur; tum a priori, quia posito modo dicendi, ponitur manifestatio conceptus unius Angeli ad alterum facta per actum ipsiusmet Angeli manifestantis: ergo locutio, quia locutio non aliud est, quam manifestatio conceptus. Primam rationem jam supra expendimus referendo, et expungendo sententias. Secundam melius explicabimus in solutione argumentorum, et difficultatum quæ contra hanc sententiam objiciuntur. Tertiam rationem nunc breviter explicabimus supponendo duo.

Alterum est, quod cum Angelus non accipiat cognitionem a rebus, sed habeat species infusas de rebus

quas cognoscit, non oportet ut aliquid de novo cognoscat, quod ad ipsum deferatur, vel quomodo-cumque approximetur ut illam intelligat, vel ut alteri maneat occulta ad quem non sic defertur, vel approximatur, sicut sit apud nos, qui per sensus cognoscimus res, et dependet ex approximatione vel absentia illarum manifestatio, vel occultatio rerum. Angelus autem non sic, sed hoc ipso quod ponitur in rerum natura aliquod objectum ad se pertinens, et intra spheram suæ cognoscibilitatis contentum, hoc ipso cognoscitur ab Angelo ubicumque sit tale objectum, nec potest illi occultari si naturale objectum sit. Nec indiget aliqua impressione, vel actione talis objecti in intellectum Angeli, ut ab ipso cognoscatur: sicut patet quando aliquid quod antea erat futurum contingens modo de novo producitur, antea non cognoscebatur, et modo cognoscitur ab Angelo, quia per suam productionem redditur objectum aptum, et pertinens ad spheram intelligibilitatis Angeli.

Secundum quod advertimus est, quod excitatio Angeli ad cognoscendum aliquid quod de novo incipit esse, vel ad suam cognoscibilitatem pertinere, non requirit aliquam actionem talis objecti, quod de novo fit erga ipsum intellectum Angeli, sicut patet in rebus quæ de novo producuntur ad quas cognoscendas non excitatur Angelus per actionem objectorum in ipsum, sed excitatio fit per hoc quod Angelus attendendo ad seipsum consequenter attendit, et cognoscit omnia quæ ad seipsum pertinent. Unde hoc ipso quod fit aliquid in rerum natura de novo, et pertinet ad spheram intelligibilitatis Angeli per hoc quod attinet ad se, et ad species suas, excitatur ad cognoscendum illud. Unde D. Thomas in ii, distinctione xi